BERNARDINO TELESIO

DE RERUM NATURA
IUXTA PROPRIA PRINCIPIA

Prefazione di
ANTONIO DOMENICO CHIARELLO

Postfazione di
LUCIANO ROMEO

ASEmit - Cosenza
2015

Le note marginali sono
autografe di Bernardino Telesio
come è stato verificato dagli ufficiali
della Biblioteca Nazionale –

BERNARDINI
TELESII
CONSENTINI

De Rerum Natura iuxta propria principia, Liber Primus, & Secundus, denuò editi.

Cum Licentia Superiorum.

NEAPOLI.

Apud Ioſephum Cacchium,

Anno M D LXX.

BERNARDINI CONSENTINI DE RERVM NATVRA IVXTA PROPRIA PRINCIPIA,

Liber Primus

Mundi conſtructionem, corporumq́; in eo contentorum naturam, non ratione, quod Antiquioribus factum eſt, inquirendam, ſed ſenſu percipiendam, & ab ipſis habendam eſſe rebus. Cap. I.

QVI ante nos Mundi huius conſtructionē, rerumq́; naturam perſcrutati ſunt, diuturnis quidem vigilijs, magniſq́; indagaſſe illam laboribus, at nequaquā inſpexiſſe videntur: quid enim ijs illa innotuiſſe videri poteſt, quorū ſermones omnes, & rebus, & ſibi etiam ipſis diſſentiant, aduerſiq́; ſint? Id verò propterea ijs euenisse videtur, quòd nimis fortè ſibiipſis cōfiſi, nequaquàm, quod oportebat, res ipſas, earumq́; vires intuiti, id rebus ingenium, eaſq́; facultates, quibus donatæ videntur, indidere: ſed veluti cū Deo de ſapientia contendentes, decertanteſq́; Mūdi ipſius principia, & cauſas ratione inquirere auſi, & quæ nō inuenerant, inuēta ea ſibi eſſe exiſtimantes, volenteſq́; veluti ſuo arbitratu Mundū effingere: & corporibus, è quibus cōſtare is videtur, non eā magnitudinē, eamq́; dignitatē, & vires, quibus prædita videntur, ſed quibus donari oportere propria ratio dictauit, largiti ſunt. Nō ſcilicet eouſq́; ſibi homines placere, & eouſq; animo efferri oportebat, vt veluti naturæ præeuntes, & Dei ipſius nō modò ſapientiā, ſed etiā potentiā affectantes, ea ipſi rebus darēt, quæ ab ipſis habēda erant rebus. Nos non adeò nobis confiſi, & tardiore ingenio, & animo donati remiſſiore, & humanę oīnò ſapientiæ amatores, cultoreſq́;: quæ quidē, vel ad ſummum perueniſſe videri debet, ſi quæ ſenſus patefecerit, & quę è rerū ſenſu perceptarum ſimilitudine haberi poſſunt, inſpexerit: Mundum ipſum, & ſingulas eius partes, & partiū, rerumq́; in eo contentarum paſſiones, actioneſq́;, atq; operationes intueri propoſuimus: illæ enim rectè perſpectæ propriam ſingulæ magnitudinem ac ſpeciem, hæ verò ingenium, vireſq́;, & naturam manifeſtabunt: vt ſi nihil diuinum, nihil admiratione dignum, nihil etiam valdè acutum noſtris ineſſe viſum fuerit, at nihil ea tamen vel rebus, vel ſibiipſis repugnent vnquàm; ſen-

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l’ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

eo tenuiſsimo, & calor, & lux ſummè exiſtit proptereà, & ſummè ineſt languens, & qualis nõ in adeò remota, ſed in benè pxima modò agat. at ſumma quidē donatū id eſſe tenuitate inde manifeſtū fit, q ſtellarū in ſupremo ipſo fixarū nihil, qđ vel tenues vapores faciunt, aſpectū demit aut immutat. in tenuitate verò calorē lucemq; imminui, languereve. in craſſitie cõtrà vires ſumere, & uigere, flammæ ipſæ declarãt, q in craſsioribus accēſæ rebus ſummè calidæ, ſummeq; apparēt lucidæ: adeò cõtrà in ualdè tenuib⁹ languēt, vt contingētes ēt, & libentes nos ne calefaciãt quidē: & quantũuis proximæ factæ uiſibiles modò ſint, non & ſplendidæ ēt, lucidæq;: vt Cœlum iiſdem omninò viribus, eademq; ſtellis ſpecie donatū eſſe videri poſſit: at q in ſolidioribus illis lõgè inexiſtãt copioſiores, & proptereà ſeſe manifeſtẽt magis. Mũdus itaq; vniuerſus è Cœlo, Terra, mari, & aere, vt è magnis corporibus conſtare videri poteſt.

Mundum uniuerſum è Cœlo tantùm, & Terra, ut è magnis corporibus conſtare. Cap. 3.

AT diligētiùs intuenti, nec aer, nec mare magna Mũdi partes uideri poſſũt, ſed ſolũ Cœlum, & Terra ſola: nõ ſiquidē qui inter Terrã, Cœlũq; viſus eſt eſſe aer, eiuſdem oīs naturæ, & aer omninò omnis videri põt, ſed ſuperior eius pars, & is ferè vniuerſus, q ſupra montiū vertices cõtinetur, Cœlo apponendus oīo eſt: qui. ſ. Cœlo contiguus eſt, continuuſq;, & modicū quid in ſe ipſum collectus, Cœli more lucid⁹ fit, ſplendiduſq; vt ſtellæ, quæ currere vidẽt, cometæq;, ſi & eæ, vt Ariſtoteli placet, in illo ſũt, declarant. Nã ſi non ex illo in ſeipſum coactũ, è re omninò ſiãt oportet, quæ non natura, at modica tantũ craſſitie ab illo differat, neque. n. quæ contraria ſit ad illum efferatur. Tũ vel omniũ conſenſu cũ Cœlo circumuoluitur, eandē nimirũ operat operationem: & cũ Cœlo eũ, ſtelliſq; circumuolui cometarũ motus manifeſtat, qui. ſ. ſtellis affixæ interdum, & cũ ſtellis circumagi uidentur, vt eiuſdē omninò Cœlo ſubſtantiæ videri ille debeat: q ui porrò reliquus ſit (qui cũ illo circumuolui non viſus, penitùs illi idē uideri non poteſt,) mareq; quàm longiſsimè abſunt, ut magnæ Mundi partes poni poſſit: (ſi quidē eæ magnæ ponendæ ſunt, quæ non immenſum quid à reliquis excedantur) vel ſimul. n. vtrunq; ſumptũ, nec à Cœlo modò, ſed ab ipſa etiã Terra q longiſsimè exuperatur. Nam vt nihil minùs Terra latum, minuſq; amplum ſit mare, breuiſsimũ certè eſt vniuerſum, vt cæruleus in vniuerſum eius color declarat: nã vbi paulò profundius ſit, obſcurius ibi, nigriuſq; appareat: at vel vbi profundiſsimũ eſt, q longiſsimè abeſt, vt

eius

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l’ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

aſsiduè educit Sol, aſsiduè adauctus, & niſi aſsiduè à Terra generētur aquæ, & ipſum etiam mare deficiat tandem uniuerſum, non in uapores modò ſolutum, ſed in longè plurima entia immutatum, inuerſumq;. Nec uerò à Terra & Sole entia conſtitui omnia, ampliùs manifeſtari queat, ſi quidē illorum naturaſq; & entium reliquorū naturam, ſpeciemq; & operationes intueare. Terram illa omnia à Sole immutari, in propriamq; naturam agi cœptam penè & actam intueberis. ueluti n. ſummus Soli calor, ſummaq; albedo, & lux, & ſumma ſeſe mouendi ineſt uis, Terræ contrà ſummū frigus, ſummaque obſcuritas, & ſumma ſeſe mouendi impotentia: ſic entibus iiſdem reliquis non alia res ulla, ſed calor omnibus, vel frigus, & lux, aut obſcuritas, & ſeſe mouendi vel facultas ineſt, vel impotentia. Eædem itaq; quæ Solis, Terræq; entiū itidem reliquorū naturæ, & ſpecies, facultateſq;, id modò differentes, q non & ipſæ ſummæ, integræq;, ſed remiſſæ oēs, à contrarijs nimirum imminutæ, & veluti vtrarumq; mediæ factę. Calida, ſ. aut frigida entia ſunt oīa, lucidaq; vel obſcura & mobilia, vel immobilia. At, uno fortè igne excepto, q idem oīnò Soli videri pōt, nullum æquè Soli calidum, nec lucidum, nec mobile. nullū itidem æquè Terræ frigidū, nec obſcurū, nec immobile, vt quod dictū eſt, Terra oīa videri queant, Solis naturæ particeps facta, vel à Sole propria natura, proprijſq; uiribus, ac ſpecie, at imminuta, donata. vt ſi ex primæ principijſq; Mūdi partes videri poſſunt, q reliquas virtū robore, dignitateq;, & tēpore præcedūt, ſolum Cœlum, & Terra ſola eæ videri debent. quæ nimirū ab alijs ipſæ nullis conſtitutæ, nec pati oīnò ab alijs aptæ, ipſæ & ſeipſas cōſtituunt, & à ſeipſis modò immutantur, & alias ipſæ oēs generant, immutantq;, & corrumpunt: aer, & mare, aquæve omnes, ſecundæ, vt quæuis alia, à Terra, & ipſæ à Sole effectæ, & ab ijſdem aſsiduò immutatæ, corruptaq; quo ſacræ etiā diuinæ Litteræ Cœlum ſolū, & Terram ſolam prima eſſe corpora teſtantur, à Deo Opt. Max. in principio conſtituta eſſe, affectaq; enunciantes.

Cœlum & Terram in ſeſe mutuò agendi ui prædita eſſe, & entia omnia è duplici natura conſtituta eſſe, ex altera, quæ generatur, & corrumpitur, & è permanente altera; & ab hac molem, corpuſq;, ab illa verò ſpeciem, atque ingenium entibus præberi. Cap. 5.

TErram porrò immutans Cœlum, & ipſe præſertim longè robuſtiſsimus Sol, & in res illam inuertens longe minùs quàm ipſa eſt, ſibi diſsimiles, minùs uidelicet frigidas, minuſq; craſſas, & minùs nigras, obſcuraſque,

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

Et quoniam inſuper eorum, quæ generantur corpus, moleſq; præexiſtere videtur: & ſpecies modò, atq; ingenium generari: & eorum, quæ corrumpuntur, ſpecies modò, atq; ingenium perire, at corpus, moleſq; remanere: & quæcunq; fiunt, & quæcunq; generantur à ſimili fieri, & à ſimili generari videntur omnia: quæ accedit, recedit q; natura agendi vi, alias nimirùm è proprijs ſedibus eijciendi interimendiq;, & ſeſe in illis generandi, & entia omninò conſtituendi vi prædita videri debet. Neq; hoc modò, ſed ipſa eidem in conſtitutis operari; eadem enim remanente mole, ac materia, at quæ inexiſtebat, eiecta, & alia indita natura agête, alia itidem editur operatio, & ea vſquequaque, quæ ſuſceptæ naturæ propria eſt. Tùm & incorporea eſſe, & per ſe, nulliq; hærens corpori ſubſiſtere, & eſſe omninò non poſſe: ſiquidem immutari, & alia omninò fieri entia videntur nulla corporea ab agente, immutanteq; effluente, & illis adiecta re: at præexiſtente tantùm diuerſo modo affecta, diſpoſitaq;, tenuiore nimirùm facta, & veluti explicata magis, vel magis in ſeipſam conglobata, condenſataq;, & craſſiore facta, idq; iuxta agentis vſquequaq; & illam ſubeuntis naturæ ingenium; eſt & vbi nihil, quod videre queas, immutata mole, nec entis etiam ſpecie, longè ipſum diuerſa natura, & longè diuerſis præditum apparet viribus: quòd nimirùm incorporea eſt natura, cuius aduentu, receſſuq; immutantur, & diuerſa fiunt entia diuerſaſq; naturas, & diuerſas aſſumunt vires: at neq; ens vllum verè vnum fit, idemq; omninò vniuerſum, iiſdemq; donatum viribus, niſi incorporea ſit, quæ ſuſcipitur natura: neq; enim corporea & ipſa exiſtens penitus molem ſubeat, adeoq; illi immiſceatur, vt verè illi vnum fiat penitus itaq;, quod euenire videtur, ſimilare, atq; idē omninò ens fiat vniuerſum, & nulla ipſius pars ſuſcepta modò natura, vel ſuſcipiens modò, aut non vtraq; ſimul. Quæ igitur accedunt, recedunt q; naturæ in ſeipſas agendi, alias nimirùm è proprijs ſedibus eijciendi, interimendiq; & ſeipſas in illis generandi, & entia immutandi, conſtituendiq;, & in conſtitutis operandi vi præditæ, & incorporeæ eſſe apparent.

Naturam, quæ remanet, unam eſſe uniuerſam; & actionis ipſam, operationiſque omnis expertem agentes, operationiſque naturas ſuſcipere, & ſeruare. Cap. 7.

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

tioni iisdem concitantur ... oportet subiectum, multo etiam, quàm artifici organa, magis: magis multò inhaerens, & quae cum vnum facta operatur vt vnum: vt non operantis naturae magis, quàm materiae illam continentis operatio videri possit. Id igitur naturae accedens, quamuis facere videtur, materiam nimirùm quam subit, & in qua seipsam producit, propriis ingenio, propriaeque aptam facere operationi: in aliena esse, operatiua nec potens, nec volens. De subiecto itaque agentium naturarum pugna, & decertatio, alteraque superatae depellitur, & immittitur altera.

Nec tenuitatem, crassitiemque, nec lucem, tenebrasque: nec motum, atque immobilitatem in seipsis mutuò agendi vi praedita esse. Cap. 9.

QVoniam igitur Sol agere, & Terra, & non modò & corpora: sed iis videntur naturis, quae & generantur, & corrumpuntur: quae Soli, Terraeque insunt, & in aliis entibus generari, corrumpique videntur, inspiciendum sit ... si quidem omnes in oppositas agere, & pati ab oppositis: in oppositas nimirum [redacted]: & seipsas in oppositarum sedibus singula constituere conspectae sint: aequè omnes agendi, & patiendi vi praedita videri debent: Sin vna tantùm agere & ab vna constitui videantur omnes, vna illa agere, & vna omnium effectrix, reliquae pati modò aptae omnes, & agentis illius appareant opera. At neque tenuitas, neque albedo, nec lux, neque itidem mobilitas (hae enim Caelo, Solique inesse sunt visae, & in entibus, quae generantur corrumpunturque, generari, corrumpique apparent) agendi vi praeditae videri possunt. Harum scilicet nulla oppositam è subiecto deturbare, & sese in eo producere videtur: quantumuis enim tenuia [redacted] apponas, crassisque, nunquam vel haec tenuia fiant, vel [redacted] crassa, illa eo modo vtraque in opposita ... agentia, vbi simul immiscentur. ... simul immutantur: & immutatio hoc facta modo, neque ... naturae agentis vi facta videri potest, quae nimirum integro, ... nihil passo agente fieri possit, & vbi robustum est agens, fieri videtur. Non scilicet ut vel aqua in crassitiem agatur, vel Terra ut attenuetur, si agendi vi tenuitas praedita est, crassitiesque, simul illae immiscendae sunt: sed alterius alteram è subiecto deturbare, & se ibi constituere facta sit. Tunc summè tenuis visus aer, rebus quantumuis [redacted] appositum, immistusque etiam, nihil illas tenues reddere visus, nec ipse ab illis crassi-

B ii [illegible]

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

Cur diuerſa, & cur eadem, at non uniformi calor diuerſa conſtituit entia. & entia multa ab utraque natura effecta eſſe at ... multa ... non utrumque ſimul [illegible].

NVnc cur diuerſus calor diuerſa facit entia, amplius explicandum, ſatis ſuperius explicatum: quoniam enim id facit entia, quod inexiſtens natura agens & earum utraque diuerſis prædita viribus, ſeu ſubſtantiæ robore, ſeu copia talis facta, non modò à ſe ipſa diuerſa, ſed contraria etiam facta eſt, & eſt omninò contraria, diuerſa ipſa inexiſtente, vel eadem ſpecie conſpecta, diuerſa, & contraria ſint entia neceſſe eſt, eis itaque amplius & ſpecie, & diſpoſitione diuerſa à diuerſa natura agente donata. Id itaque aperiendum modò eſſet, cur videlicet vel eadem res, & à calore inſuper eodem, at non vſquequaque agente, ſed agere interdum ceſſante in alia, atque alia agatur. Id manifeſtum id fiet, ſi agentium naturarum ingenium, actioneſque ſpectentur: quoniam videlicet ea eſt illarum omnium vis, facultaſque, vt abſidat in proxima agant, & iuxta proprium ſingulæ ea, in qua agunt, immutent ingenium: vel eadem enim, at diuerſis præditæ viribus, vel eandem materiam diuerſo diſponunt modo. Et quoniam vel eadem natura, ſi in diuerſa agit, nec modo eodem illa diſponit, nec ſe illis eandem indit; ſed vel magis attenuat, vel minus, & non copioſior modò, vel magis exigua illa ſubit: ſed vel robuſtior etiam, vel debilior, magis minuſve à maiore craſſitie, vel minore paſſa, reiectaque. Si, qui agere cœpit calor, agere interdum ceſſet, minimè vbi iterum agere incipit, quam fecerat, nactus diſpoſitionem, ſed vel ab alio calore, vel etiam frigore longè ab ea factam diuerſam, non idem amplius ſubit: nec eodem amplius attenuat modo, neque idem omninò conſtituit ens: ſed longè ab incepto diuerſum, atque magis, aut minus, prout vel diutius, vel ſæpius agere ceſſarit; & quæ interea egit natura magis diſsimilis, vel magis etiam contraria fuerit. Quædam itaque videre eſt, quæ veluti ab utraque per vices agente conſtituta [illegible]: non quidem quòd utriuſque ſimul ingenium, & utriuſque vis, & natura omninò utraque inexiſtat in illo, ſimilare quod ſit, & verò vnà, ſpectetur, aut ineſſe omninò poſsit: qui enim quæ in ſeparatis poſitæ rebus & viribus quantumuis imminutis nihil minore odio, quàm integris illis, mutuò ſeſe oppugnant, eiiciuntque, & in ſeſe agere omninò nunquam ceſſant, niſi altera penitus interempta, alia ſubiectum occupet al-

D tera

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

nec mobilia uidentur, quae ſunt entia, ſeſe mouendi facultatem immobilibus praebent; nec immobilia eam illis adimunt, & per mobilibus immobilia faciunt. Nihil igitur uel ſummè mobile Cœlum, & perpetuo, perenniſque circa Terram circumuolutum motu, illam, quam in adeò remotas inuexit res, mobilem facit unquam; neq; uel ipſum, uel qui cum ipſo circumuoluitur aer, non magnum quid à terra remotus, ſeſe mouendi facultate ab illa ſpoliari uidetur.

Calorem, & frigus in ſeſe mutuò agere; ac ab ipſis tenuitatem, craſſitiemq., & humorem, ſiccitatemq., & motum, atq. immobilitatem fieri, manereq. Cap. 10.

AT calor, & frigus non modò in ſeſe mutuò agere, & mutuò ſeſe deturbare, atq; interimere, & alterum alterius ſedes occupare apparent, ſed ab ipſis & tenuitas, & albedo, & hae motuſque: tùm & craſſities, & nigredo, atque obſcuritas, immobilitaſque fieri, manereq; non quidem ab utroque utraque, ſed hae à frigore omnes, & à calore illae; contrariae enim [redacted], ſpecieiſque, & operationes à contrariis naturis habent neceſſe eſt: tenuitas itaq; manifeſtè à calore fieri, & calorem ſequi, & caloris propria eſſe uidetur. ubicunq; enim calor adeſt agens, [illegible] tenuitas itidem ibi adeſt, & ſumma ipſa, ſi penitùs exuperat calor, ſumma [illegible], [illegible], & longè quidem tenuiſſimis mollibus ſaltem ubi uel non magnus ille, uel non diuturnus. craſſiſſima igitur quaeuis duriſſimaque, lapides, ferrum, & ipſa etiam Terra à calore ſummo in aquam ſoluuntur tandem, & in uapores poſtremò aguntur, ſumumque. craſſeſcere contrà uidentur, uel gelari ſaltem, compingique, duriora omninò fieri, craſſioraque, quaecunque occupat frigus: & tenuiſſimi igitur uapores in aquas, atq; in niues coguntur, & aqua uel marina ipſa in glaciem, criſtallumque, & in Terram craſſeſcat tandem; ſi frigus adſit ſummum, quale in ſuperioribus Terrae partibus aſsidet à Cœlo uniuerſo, & ſtelliſque in eo contentis calefactis, eſſe minimè poteſt. nec uerò quòd à calore itidem dureſcere quædam, & craſſeſcere uidentur, uel utriuſque opus craſſities uideri debet, uel non caloris propria tenuitas: ea enim modò à calore compinguntur, craſſeſcuntque quae non ualde ſimilaria non uniuerſa ſimul inuenit, ſimulque attenuat calor, ſed tenuiora [illegible] quae inſunt: hec porrò non ſumma modò donatis tenuitate, & in uapor

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

ſum, ſed [illegible] diſpoſitum modo, ac craſſum, quale frigoris ingenio atque operationi (ſi operatio immobilitas videri poteſt, & non operationis cuiuſcunq; ceſſatio) ſummè aptum eſt, ſummeq; incommodum caloris operationi, qua & ſeruatur, & oblectatur calor, longe eſt ineptiſſimum, longeque incommodiſſimum, & in quo neque quidem edere illam queat. Licet igitur & tenuitas, & lux, & motus caloris ſint; & frigoris craſſities, obſcuritaſq;, & immobilitas: non eodem tamè modo, vel huius, vel illius omnia; ſed tenuitas, vt propria caloris ſubſtantiæ diſpoſitio, lux, vt propria perfecti caloris ſpecies, motus vt caloris operatio; eodemque pacto his oppoſita frigoris omnia.

Agentia rerum omnium principia calorem eſſe, & frigus. Cap. 13.

QVONIAM igitur ſolum Cœlum, & Terra ſola prima, principeſque Mundi partes, & à quibus reliqua conſtituuntur, apparent: & calor modo è cœlo, quæ Cœlo, & frigus ex iis, quæ Terræ inſunt, agere videntur, reliqua verò quæ affectiones, conditioneſque nihil agere ipſe, ſed à calore fieri omnes, & caloris omninò opus eſſe: & nihil penitus Cœlo ineſſe, nec agere, aut operari Cœlum videtur, niſi quæ caloris propria ſunt, & quæ agit, operaturque calor: & nihil Terra habere, neque agere, aut operari, niſi quæ frigoris propria ſunt, & quæ agit, operaturq; frigus: à calore Cœlum, & Terra à frigore cōſtituta videri debent, & nulla alia nec Terræ, nec Cœlo ineſſe agēs, aut operans natura: quæ nimirum fruſtrà ineſſet, atq; iners, deſidq; nihil agens, operans nihil. Quod ſi amplius à calore Cœlum cōſtitutum eſſe manifeſtandum videtur, inde etiam patere poteſt, quòd quæ à calore ſummo fieri apud nos videntur, talia omnia, quale Cœlum exiſtit in ſeipſum conglobatum, conſpiſſatumque, ſunt: ignis nimirum, flammaque; quæ, puræ quæ ſunt, quas videlicet penitùs exuperans calor fecit, ſummè omnes tenues, albæq;, & lucidæ; quales & ſtellæ reliquæ, & ipſe in primis apparet ſol. Et quòd non loco magis, quàm ſpecie, agendique, & operandi vi à Terra diſſidens Cœlum, & ſummè omninò Terræ contrarium, oppoſitumq; à contraria omninò Terræ natura conſtitutum videri debet. Entia reliqua cœli vniuerſi (vt dictū eſt) à Solis præcipuè actione è Terra educta, effectaque omnia, & nihil omninò habentia, quod eorum alteri non inſit, & quod eorum alterius non ſit; ſed vel Cœlo omnia, vel Terræ ſimilia, vel talia omninò, qua vtriuſ

C quæ,

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

ſunt; & quidem Sole accedente oriri, & per æſtatem omnē ſuccis, recedente verò penitùs deficere, perpetuò certè omnes vere, neque à ſolutis nivibus, neque à pluviis auctis ullū incrementum capere. & quā hyeme maiores fieri manifeſtè videntur, [redacted] omninò à Peripateticis allatum videri poſſit, quòd emanantes à Terra aquas non ex ipſamet Terra à Sole, caloreque Terræ indito generari, & Terram non in ea primùm, quæ ipſius ſubſtantiæ proximiora ſunt, & cognata magis, tùm in ea, quæ magis ab ipſa diſſidere inverti declaret. Nec tamen vel vapores à frigore in aquas cogi, & liquores ipſos gelari, compingique, & quæ à calore mollia, fluidaque, & tenuia facta ſunt, velut retrò agi, [redacted] negandum: quæ ſimilitèr & paſſim fieri apparent, & ſummè etiam ut fiant neceſſarium videtur. Quoniam enim non iiſdem diu agit viribus Sol, & diverſa ijs agens diverſa agit, (ut ſuo amplius declarabitur loco) & terræ interdum locum dat, ut contrà agat; quæ ab obliquo illo, moderatoque mollia, liquidaque facta ſunt, ea ab eodem proximiore, [redacted] at non propterea temerè in ea primùm Terram inverti ponendum, quæ à Terræ natura remotiora videntur, & hæc poſteà in ea agi, quæ terræ proximiora ſunt; ſed illa tantùm, ubi quæ rebus ineſt diſpoſitio non eius naturæ, à qua eas conſtitutum [redacted], & quæ omninò ut propria ſubſtantia rei ineſt, ſed alterius propria videtur, ut paulò inferiùs declarabitur. Ubi nulla talis adeſt neceſſitas, dicto ordine terram inverti omninò ponendum.

Terram propterea etiam in duriſſima, & non ſimiliter in tenuiora, nec etiam in calidiora inverti entia, quòd duriſſimum, ſummèq; diſſitum calore, & in duriſſimam, ſummèq; differentem agit Sol terram. Cap. 18.

[illegible] redigantur, unde aliquid ſecreti [illegible] non propter [illegible] longè plurima, longeque diverſiſſima entia, terra à Sole inverſione, quòd longiſſimè à Sole diſpoſita, longeque diſſidentia [illegible] ad illius ſpeciem, atque ingenium agitur, longè in terræ plurimas formas ſuſcipere, & longè diverſo donatur ingenio neceſſe eſt; ſed [illegible] & non eodem ordine quodam, & quædam [illegible] calidiora [illegible] & quæ Cælo proximiora.

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

fulgorem, ſed robur etiam imminui. ſpecula ipſa manifeſtant, quæ vel ſummè æquabilia, niſi tersa in ſuper ſint nitidaq; & vel maculis purgata omnibus, nequaquàm lucem amplius fulgentem, & robuſtam, ardentemque, ſed & fulgore, & viribus languentem remittunt: quòd ſcilicet vel à maculis obumbratur, & vel à [illegible] intercipitur lux: non igitur integra amplius reflectitur, [illegible] non iiſdem amplius prædita eſt viribus. Vel eadem igitur à principio exiſtens Terræ ſuperficies, & Terra ipſa omnis adeò varium excipiens Solem, variè paſſa, varieque immutata ſit, & non ſupremæ modò eius partes ab internis, & quæ ſoli expoſitæ ſunt magis directo ab ipſo, quàm obliquum aſpicit, ſed ſupremæ ipſæ, & quæ ſibi ipſis proximæ ſunt, contiguæque, diverſa natura, diverſaq; donatæ ſint diſpoſitione oportet: & quas igitur vel idem Solis diverſè agat neceſſe eſt; ea itaque amplius ſummè ipſe diverſas, & ſummè etiam difformis [illegible] ſi vel caloris ſolius, vel ſolius materiæ diverſitas, difformitasve per ſe qualibet ad diverſa entia conſtituenda ſatis videtur: ab magis ſimul copulatæ, coniunctæq; omnes innumeras penè entium ſpecies faciant, & quaſdam, quæ à natura vtraq; eſſe [illegible], conſtituantq; videri poſſint.

A calore diverſo, vel difformi à materia eadem, & à materia vel diverſa, vel difformi, à calore eodem diverſa conſtitui entia: & vel etiam diverſa eſſe, quibus idem calor: at copia diverſa inſit calor: & aut robuſtior, aut virtute, debilior, aut copioſior non [illegible], & quo omnia [illegible] diſtent. Cap. 17.

A Diverſo porrò calore, & ab eodem etiam, at nõ ſemper agente, ſed agere interdum ceſſante, vel à materia eadem, & à diverſa materia, vel difformi à calore eodem, & eodem vſquequaque agente modo, diverſa conſtitui entia, nihil declarandum videri poteſt, ſi non ſatis ſuperiùs, at à rebus ipſis paſſim manifeſtatum: [illegible] eaſdem enim res à calore diverſo, & ab eodem non perpetuò agente; & à calore eodem, & eodem vſquequaque agente modo diverſas, difformeſve [illegible] in diverſa agi paſſim intueri licet: at declarandũ tamen amplius: neque enim ea tantùm diverſa ſunt entia, quibus diverſus ineſt calor; ſed paulò fortè minùs, quibus idem quidem, eiuſdemque ordinis, at vel copioſior, vel magis exiguus ipſe ineſt: ea nimirum, quæ ab eodem quidem conſtituta ſunt calore, & quibus

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l’ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

Cur diverſa, & cur eadem, at non uniformiter calor diverſa conſtituat entia: & entia multa ab utraque natura effecta eſſe [illegible] non utrumque ſimul [struck].

At enim cur diverſus calor diverſa faciat entia amplius explicandum, facile ſuperius explicatum: quoniam enim id fiunt entia, quod inſiſtens natura agens & earum utraque diverſis prædita viribus, ſeu ſubſtantiæ robore, ſeu copia talis facta, non modò à ſeipſa diverſa, ſed contraria etiam viſa eſt, & eſt omninò contraria, diverſa ipſa inſiſtente, vel eadem ſpecie conſpecta, diverſa, & contraria ſint entia neceſſe eſt, eò itaque amplius & ſpecie, & diſpoſitione diverſa à diverſa natura agente donata. Id itaque aperiendum modò eſſet, cur videlicet vel eadem res, & à calore inſuper eodem, at non ubiquaquaque agente, ſed agere interdum ceſſante in alia, atque alia agatur. [illegible] manifeſtum id fuerit, ſi agentium naturarum ingenium, actionesque ſpectentur: quoniam videlicet ea eſt illarum omnium vis, facultaſque, ut abſolute in proxima agant, & iuxta proprium ſingulæ ea, in quæ agunt, immutent ingenium: vel eadem enim, at diverſis prædita viribus, vel eandem materiam diverſo diſponunt modo. Et quoniam vel eadem natura, ſi in diverſa agit, nec modo eodem illa diſponit, nec ſe illis eandem indit; ſed vel magis attenuat, vel minus, & non eodem explicat modo, vel magis exigua ſi à ſubiecto ſed vel robuſtior etiam, vel debilior, magis minuſve à materia exaltatur vel minore paſſa, reiectaque. Si, qui agere cepit calor, agere interdum ceſſet, minimè ubi iterum agere incipit, quam fuerat, nactus diſpoſitionem, ſed vel ab alio calore, vel etiam frigore longè ab ea factam diverſam, non idem amplius ſubit, nec eodem amplius attenuat modo, neque idem omninò conſtituit ens; ſed longè ab incepto diverſum, eoque magis, aut minus, prout vel diutius, vel ſæpius agere ceſſaverit; & quæ interea egit natura magis diſſimilis, vel magis etiam contraria fuerit. Quædam itaque videre eſt, quæ veluti ab utraque per vices agente conſtituta [struck]: non quidem quòd utriuſque ſimul ingenium, & utriuſque vis, & natura omninò utraque entia in illis, ſimilare quod ſit, & verè unū, ſpectetur, aut ineſſe omninò poſſit: quæ enim quæ in ſeparatis pollent rebus & viribus quantumuis imminutis nihil minore odio, quam integris illis, mutuò ſeſe oppugnant, oblaedantque, & in ſeſe agere omninò nunquam ceſſant, niſi altera penitùs interempta, eius ſubiectum occupet al-

D tera.

videntur

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

& quibus non niſi extremum vitæ ſpatium philoſophari licuit, mi-
nimeque id moleſtijs curiſque vacuis, ſed ingenio eorum ſcele-
re, atque immanitate, à quibus ſummè amari nos, [illegible], & ſcire
ei oporteat maximè, in ſummas difficultates, ſummaſque con-
iectis moleſtias, factū ſit. ſi qui, quantuſque calor, [illegible] qua
donet diſpoſitione intueri liceat. Et non exquiſitè id quidē, diſtin-
ctèque, ſed craſſiore, & confuſo quodam modo: nec ſingulas ca-
loris differentias, quæ innumeræ & caloris, & copiæ videntur, nec
materiæ conſpiſſationis diverſitatem intueri potentibus; ſed per-
paucas utriuſque & confuſè illas, indiſtinctèque: nam guſtus enim,
qui (ut ſuo amplius [illegible] loco) inexiſtentis naturæ inge-
nium, eiuſque exquiſitiſſimè percipere videtur, perpaucas calo-
ris, & pauciores adhuc humoris differentias, & confuſè illas perci-
pit: neque enim qualis, vel quantus caloris dulcedo, aut amarities
actio ſit, dignoſcit: & dulcedinem omnem omnemque amaritiē
benè amplam utramque, & benè [illegible] differentem, ut unam, ea-
demque ponit. & ut unam caloris actionem: quæ diverſi omninò
[illegible] & ſi quæ [illegible] videtur, inexiſtentiſque naturæ [illegible]
[illegible] an copia [illegible] omnino [illegible] neque enim
[illegible], indiſtinctè omnino omnia moleſtare poſſunt, inter-
miſſa, & inſenſibilibus à ſe ipſis diſtantia ſpatijs: at quorum tamē
utraque quantam, quod calor non facit, & ſe ipſum nobis, & pro-
greſſum ſuum, quo in alteram agitur, intuendum, contrectan-
dumque. & proptereà propriam etiam latitudinem, veluti termi-
nis quibuſdam diſtinctam nobis præbet; [illegible] paulatim qui-
dem, penè & inſenſibilibus gradibus craſſitiem ad tenuitatē pro-
ficiſcentem, ut haud [illegible] valdè progreſſam velut aliam factam, &
certis quibuſdam [illegible] ſpatijs aliam aliudve fieri ſentire licet,
[illegible] velut limitibus quibuſdam diuidi; eiuſque portio ſingula
ſibi coniuncta, vel non [illegible] ſibi ipſi ſimilis, ut una poni, & quæ
illarum qualis materia, & quali præcipuè à calore fiat, inquiri, at
minimè (ut dictum eſt) differentias, determinatè, ſed confuſè,
atque indeterminatè. Non ſcilicet certis determinatiſque caloris
uiribus certas materiæ diſpoſitiones, ſed tantum vehementiori il-
li, vel languidiori [illegible] ſed ſi quid, craſſities, quid tenuitas
ſit, & in qua à ſe ipſis differant, [illegible]
[illegible] ſunt, quæ ſeparari poſſint, [illegible] qualis,
dum ad tenuitatem proficiſcitur craſſities,
ſenſibiles differentias, formaſque
ſuſcipit.

D 2 quid

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

poſſit, nihil omninò illam in partem dilatetur, at quē à principio locum, & quod occupauit ſpatiū, in eo perpetuò contineatur, non [illegible], vel à ſeipſa nō diuiſum. Propterea ſcilicet extenditur quod [illegible], quem comprimenti ceſſit, nō adeò in ſeipſum conſpiſſatum, condenſatumq; eſt, vt in ſeipſo illum inueniat alibi quærit: ex alto itaq; depulſum in longum extenditur, latumq;, ſi quidem ſui natura adeò conſtringi aptum, et magis conſtrictum, compreſſumq; alieno loco minimè opus habeat, at opera nulla adeò cogi [illegible] enim illam [illegible] craſſitiem [illegible] ſed quæ in anguſtius [illegible] agi videntur, vel [illegible] tenuitatis expreſſione, [illegible] cognoſcat: vel quę quod non verè priùs continua, contigua facta, & [illegible] quæ verè ſun[illegible] non erant. Frigus ſolam craſſitiem [illegible] poteſt, & magnum illud, quale in ſuperioribus terræ partibus [illegible] à Cælo [illegible], ſtellisq; [illegible] in eo [illegible] calefactis [illegible]. Neque igitur tenuitas vel [illegible] craſſitiem veram agit, ſed [illegible], & velut li[illegible] gari videtur, nec aqua in glaciem acta, craſſitiem declarat: nihil [illegible] imminuta, nihilque, aut inſenſile quod in anguſtius acta, nihilq; opaca facta, craſſa facta eſſe videri non poteſt. Quæ igitur quæ flecti, vel extendi poſſunt, magis ea in ſeipſa cogi, & loco cedere videntur, ibi primùm craſſities in tenuitatē agi, & tenuitatis ingenium capere videri debet, vbi flexibilis, lentaq; & magis cōſpiſſari apta facta eſt; & liniorum, terminorumque, quibus craſſities ad tenuitatem proficiſcens diuidi poteſt, is primus [illegible] poteſt, quo lentor, flexibilitaſque contineri videntur: bene ampla quidem & ipſa, & quæ & ipſa terminis multis diuidi poſſet: At (vt dictum eſt) gradus, quibus à craſſitie ad tenuitatē itur, innumeros, & longè illos minutiſſimos inueniri, [illegible] inperceptibiles, lentor [illegible], omniſque flexibilitas, vel valdè à ſeipſa differens vna poni poteſt. Ea itaque flexibilia, lentaque omnia ſunt, quæ agi quidē, at flecti tamen, & in ſeipſa cogi, & comprimenti cedere apparent: Nam quod nulla, aut perexigua adhibita vi id patitur, nō flexibile id, lentumque, ſed molle [illegible]. Sunt igitur à lentore diuerſa mollities in ſecundo, [illegible] & ſpatio [illegible] [illegible], glutinoſaque, quæ nimirùm non modò quæ mollities patitur, multò etiam promptiùs pati omnia videntur: ſed à nulla [illegible] preſſa per ſe diffundi, [illegible] partim videlicet in ſeipſam acta, conſpiſſataque vel proprio cedit oneri, & quem illi præbet locum, alibi ſibi illum quærit. Viſcoſitati [illegible] ſuccedit, & multò quàm viſcoſitas promptiùs contingere

videtur

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l’ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

[illegible]

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

attenuantur magis; hac ſiliceſſa... à robuſto præſtent. cæteræ in nullam interea mediam diſpoſitionem agi viſa, ... agantur tenuitatem, tenuiora enim craſſioribus ſucceſſerunt ... principijs quibus continentur, emollitaeque quidem mollia ipſa, at emolliri nihil percepta exigua, & dura incluſa inſunt, & flatus è mollibus tenuia facta, in vapores ſoluuntur, fumumq́; : idq; dum fit, minus craſſa quæ inſunt, ... tenuitate, quæ & ipſa in vapores flatus agi poſſit, mollificat ... prius donata, at & ipſa nihil percepta, ſolida in ſe incluſa, abditaq; ... ordine ... quæ tenax ſit, nihil emolliri poſſe videntur, quod aſſiduè ingentia mollicies in craſſitie continetur: quæ enim vel in principio ſuperficiei inerat, vel tota ... ſit, nulla ... in ſummam agitur ... quod ... quæ ... è diſſimilari fit re, languentis magis, quàm vehementis ea ... opus videri poſſit. Et ... quæ à vehementi fieri videtur, à languente omnino ...; velociſſimus enim calor dum ... penitus ... perat, quacunque id eueniat ratione, non fumantis videri poteſt, integer ... omnino eſt ab eo ... quod agit, natura, vel craſſitie ... debilitatuſque, & imminutus. At unde diſceſſimus redeamus; & qui calor quæ è re fluorem faciat, tenuitatemque immutatur.

Fluores vel è ſumma craſſitie à languente calore, & præcipuè ... facilius ... fieri. cap. 25.

TANGVENTEM itidem calorem ad craſſitiẽ vel ſummam in fluores inueniendam facis eſſe ipſi ſatis declarant fluores [redacted] ... naſcentes, & metalla paulò minùs, ... quo ſcilicet integra illa vinci, imminuiſque, & in lentorem agi cœpta eſt, ab eodem dubio procul penitus tandem euaporentur, & vel in ſummam agantur tenuitatem; ac benè diuturnus ſit calor oportet, & qui non diu modò, ſed aſſiduè agat, & multum ſe omnino rebus, in quas agit, induat; diuturna nimirùm, aſſiduaque actione, & ſui etiam copia comperet. At caloris, vt dictum eſt, ... opus fluores à vehementiore tamen promptius, faciliuſque fieri videtur: [redacted] à ſummo tamen, qui nimirù ſuſſi ... fluorem ſtatim in tenuitatẽ agit, vaporeſq́;, et in lapidibus, & quibus calx ſit, liquiſque craſſiuſculis, & quibus, quæ ... tenuitas,

E ... craſſa

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l’ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

quò vehementior ſit calor: impotens enim craſſities tenuitati ex vniuerſa ipſa conſtrictim, violenterque erumpenti egreſſum præbere, vniuerſa diſrumpatur, & in minutiſsima quædam, ut longè illa craſſiſsima, tenuitate ex ijs omni penitus emunctâ, ſummeque in ſeipſa [illegible], redigatur neceſſe eſt, quæ à caloris vi, & ab ipſa etiam tenuitate & copioſa, & magna erumpente vi efferuntur. Iam vbi non tantis viribus agit calor, nec tantam ſimul ingenerat tenuitatem, nec tanta ſimul erumpit vi, ſed paulatim ingenita, & paulatim elabenti egreſſus patet: ſuperſtes itaque craſſities nihil, aut in non adeò minuta diſrupta, longiori caloris moratur actione, vniuerſa tandem, aut multò maior eius pars in veram agitur tenuitatem, & nullæ, aut multò pauciores fuligines fiunt. Vbi inſuper non diu agit, cineres etiam facit minutos quidem & ipſos, at benè craſſos: craſſities enim eſt cinis, quæ ab igne inalterari quidem, at non interiri potuerit. Quod igitur dictum eſt, quò robuſtior exiſtit, eò promptius quidē attenuat calor: at nec purum, nec etiam æquabilem tenuitatem facit; & in diſsimilaria agens, vbi non diutiùs agit, vtriuſque, tenuitatis, craſſitiei itidem ſpecies videri poteſt.

Quæ ab vniformi calore & à Terra ſimilari, & quæ ſimul à quo calore, & quæ à Terra, & quæ à [illegible] [illegible], & quæ à [illegible] [illegible]. Cap. XV.

Quibus quæ à calore ſolo, vniformique; & quæ à calore, & frigore veluti per vices agentibus conſtituta ſunt; & quæ à calore cæpta, abſolutaque, à frigore poſteà illum exuperante, extinguenteque in aliam actā ſūt formam: & quæ vnica ſolis actione, quæ etiam pluribus, quæ nimirum è Terra paulatim immutata, & magis aſsiduè attenuata, & quæ veluti retrò acta è tenuioribus craſſiora effecta ſunt, & quali è materia ſingula, non exquiſitè quidem, diſtinctè tamen, ſiquidem nec illa, à quibus hæc haberi poſſunt, ſed craſſiore, & confuſo quodam modo intueri licet. Age itaque inquiramus & hoc. At illud primum ponſari, quòd nec materiæ, earumque ſimilitudo, nec caloris æqualitas vera, exquiſitaque entis in vllis, aut vlla in entis eiuſdem conſtitutione haberi poteſt: quoniam enim nec Terra, nec entis etiam vllius, in quod ſol agit portio vlla eodem vniuerſa toti expoſita eſt modo, ſingulæ eius partes à reliquis diverſam diſpoſitionem aſſumant neceſſe eſt. Et quoniam nullo ferè temporis

K 2 momen-

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

modi lapides multi, illa quidem à fluoribus compacta uideri poſſunt, qui à robuſtiore calore, & è terra educti ſint: minùs quidem repugnantia, & minùs ~~enim~~ ſimilaria: quoniam enim tranſpicua ~~[illegible]~~ ut qui à diuturniore calore tenuiſsimis ſui partibus ſpoliati ex albis in puniceos tranſierint, uiridesque; id, quod in uuarum ſuccis, & in fluoribus, qui in plantas concreſcunt, intueri licet: illi enim ex albis uuis expreſſi, & albi omninò exiſtentes, & nihil amplius concocti, nulla re externa alia re immiſſa, albi ſiunt; diutiùs cum propriis corticibus concocti punicei ſiunt, uel ſolitam tenuiſsimis ſui partibus à calore eductis, uel craßioribus quapiam à corticibus aſſumpta: uel infuſis enim ita ſummè albis ſuccis immiſſa, ſummè eorum colorem immutari, & ſuccum uel tenuiſsimos uapores permeantem pro alba (ut ſuo ampliùs expoſitum eſt loco) puniceam fieri, flauamque, & purpuream uideas. Et plantarum germina enaſcentia alia omnia uiridia poſteà ſiunt, at non eorum radices tamen, ſed perpetuò albæ remanent; quòd nimirùm in occultis defenſiſque non tantam ſol educit tenuitatem.

Quæ à fluoribus compacti conſtituta uideri poſſunt.

Cap. 14.

Fluoribus porrò à calore, ut dictum eſt, conſpiſſatis compacta omnia uideri debent, quibus ea inſunt, quæ maiorem tenuitatis, quàm qua prædita ipſa uidentur, propria ſunt: aut [illegible] ſunt, nec tranſpicua: tenuitatis enim (ut in [illegible] Colorum generatione declaratum eſt) propria albedo nequaquam ~~[illegible]~~ ſeſe poteſt, non benè attenuata: ubi itaque ~~[illegible]~~ quibuſdam ineſſe apparet, è tenuitate in ſeipſam, conſpiſſata compacta illa uideri debent; quo pacto animalium oſſa effecta apparent: è ſemine enim diutiùs permixto conſtituta non quidem à frigore gelato, quod nullum animalium corporibus ineſt, ſed à calore conſpiſſato. Sal itaque, & quæ ſali ſimilia ſunt, uel non à marina aqua tenuioribus partibus à calore ſpoliata fieri conſpectum, è fluore omninò conſpiſſato, (ut dictum eſt) concretum ~~uideri debent~~. Et nihil argumenti minùs,

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

Qualia sint quibus calor in propria substantia inest, et non caloris solum, sed frigoris etiam actione effecta sunt, et ubi in, in quibus utriusque actio spectatur, si quidem similaria sint, et [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Cap. [illegible].

[S]unt verò [illegible] calida quidem, & dura, densaque, & nequaquam tenuitatis defectu, sed eius veluti modo; cuiusmodi quae à frigore gelantur: talia à calore quidem constituta [illegible]: siquidem calida: at non solo, sed à frigore etiam [illegible] veluti per vices agente, vel caloris actionem excipiente, & fluorem à calore factum veluti ligante, compingenteque. Incidente calore minimè indeducto, & nihil omninò, aut modicum quid passo. Talia porrò videri possunt, & quae benè aequabilia, & benè lævia apparent: tum quae à calore [illegible] affirmant, inaequabilia, [illegible] fieri videntur: neque enim calor aequè undique tenuitatem educit: & frigus fluorem sibi ligat, nihil eius superficiem inaequabilem facit, nihilque immutat omninò. [illegible] quae verò [illegible] similaria sunt, [illegible] videri [illegible]. Id verò, quod [illegible] dictum est, [illegible] sunt [illegible] etiam [illegible]: sed id [illegible] quae verò transpicua sunt, densaque, & frigida, cuiusmodi & gemmae, & lapides etiam nonnulli, caloris quidem actione tenuia primum facta, fluidaque, mox calore remoto à frigore gelata, compactaque videri debent, & è fluidis stabilia facta: & talia quae sunt dicto modo constitui glacies declarat, [illegible] transpicuitas dari in potuit, non benè primùm tenuibus, & fluidis factis, liquidisque: nec adeò transpicua remanerit, si tenuitate adducta & levitatis omninò defectu concreuissent. Et quo quidem pacto quae, si non verè similaria sunt, at nequaquam è partibus valdè diversis composita apparent, constituantur, dicto modo explicasse satis in praesentia sit: alia, si licuerit, diligentius, exquisitiusque singulorum generationem inspecturis.

A quo ca-

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

[illegible] in quæ agunt, conſtituāt, & quæ ab alijs patiuntur, non aliud ab [redacted] pati videntur, nec pati omninò aliud poſſunt; at in agentium tranſeunt naturā. Qui igitur quæcunque fieri videntur à ſimili facta eſſe non declarat, ne ille quidem longiſſimè aberit agentes rerum cauſas, & rerum omnium generationem, conſtitutionemque rectè ut tradiderit. Natura igitur, à quibus talia conſtitui antiquioribus viſa ſunt, inſpiciendæ; & ſi quidem quæ conſtitura ſunt, effectaque, conſtitui ab [redacted] poſſe, & [redacted] prædita viſa ſint, retinendæ omninò, ſectandæque illorum poſitiones omnes: ſin verò ſimile nullum ab illis allatum videatur, à quo dicta entia conſtitura videri poſſint; nobis contrà ſummè id manifeſtum poſitum ſit; dimittendæ omninò illæ, deſerendæque; & rectè nobis agentes rerum cauſæ, & Solis, Terræque natura & rerum omnium generatio poſita eſſe videri debet. Et Plato quidem nihil hic inuenit cui plantarum, animaliumque ſpeciei ſuam conſentientem conſtitutionem, aſſignare poſſet; rerū omniū Ideas, ſimilitudines nimirùm, at agentes eas, conſtituentesque in Dei ipſius mente collocauit, à quibus ſingulis ſingula conſtituuntur entia: remotiſſimam illam, obſcuriſſimamque rem, & minimè naturæ aſſerendam, cuius cognitio omnis à ſenſu pendet, & cui nihil omninò aſſerendum ſit nequaquam, quod vel non ipſum, vel ipſius ſimile percepit ſenſus; ideo igitur paſsim ab Ariſtotele reiectam, exploſamque. Longè ipſe probabilius, apertiuſque, & quod aſſit penè inueniri liceat, oculis à Sole nimirùm generari omnia, ſolo quidē, quæ ſponte, & nullo ſemine fiunt; & à calore ampliùs ſeminis incluſo, quæ è ſemine oriuntur. Sed quæ tamen ad Solem ſimilitudo, & proxima ea qualis inquiritur, ſit, neque explicat [redacted] Ariſtoteles, neque explicare vnquam queat: qui nihil cum ſublunaribus commune habere velit Solem: ſed caloris, quem agit, expertem, nō propria natura, propriaque agere ſubſtantia, ſed veluti ex accidente, aerem cōmouentem, conterentemq; & hoc pacto, calorē generantem: in ijs autē, quæ hoc agunt modo, ne inquirenda quidē ad genita, effectaque ſimilitudo eſt illa. [illegible]: neque igitur ſuis placet omnibus, & quibus placet propterea placet, quòd alij diſplicēt magis. Alij & longè quidem clariſsimi hominis poſitionibus acquieſcere impotentes; quæ nimirùm minimè ſtabiles, minimeq; firmæ, ſed modis multis labefactari poſſe viderentur, & nequaquā vel dictum eſt, quæ ſponte enaſcuntur à ſimili generari manifeſte, vel vniuerſalē, atque vnicam Mundo indidere animā, quæ ſi ſpiritum

Alex. ca
Auer. 12.
Metap. T. 18.
T. 3. 1. de ani
mae. 14.
Auerr.

F materia

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

[illegible] & propria ſpeciei participes facit. Et & quas benè etiam [illegible]das, & benè tenues facit: vt quas vel in calidiſsimos, tenuiſsimoſque agit vapores, vel in ipſos etiam animalium animos. Nec verò de humana etiam anima id dictum exiſtimet quis, quę à Deo ipſo in ſingula hominum corpora infuſam eſſe non ſacrę tantùm diuinę Literę, ſed (vt ſuo ampliùs expoſitum eſt loco) humana etiã ratio nos docet: ſed de ea modò, quę è ſemine educitur, & quę agentis naturę opus videri poteſt, & de ea hoc in commentario perpetuò eſt ſermo. Quę igitur à Sole conſtituta ſunt, à ſimili cõſtituta videntur omnia, at à contraria Terrę vi immutato ſole ſecus que, & propterea (vt dictum eſt) non penitùs Soli ſimilia, cognataque, ſed qui illius tamen naturę participia ſunt omnia, ſubſtantiaque. Quę itidem è ſemine fiunt, vel non è ſingulis corporis partibus eò prouenientè, & nequaquam ijs prędito partibus, quibus quę ex eo conſtituuntur animalia donata videntur, à ſimili tamen fieri manifeſtè nobis videntur: viri videlicet calor, qui (vt ſuo ampliùs manifeſtabitur loco) precipuè in animalium conſtitutione opificis vicem ſubire videtur, & ſemen ipſum, & ſęminalẽ ſanguinem à ſpiritu in ſemine conducto attractum, benè vtrumque varium, variè immutat, variaſque vtrique ſubſtantias, & varias ſpecies, variaſque indit diſpoſitiones, iuxta rerum, in quas agit, vires, diſpoſitioneſque, & quantitatem, ut quę omnes caloris propriè ſunt, vt à ſimili omninò effecta videri debeant: non quòd eandem parentibus quantitatem, formamque externam ſortita ſunt: ſed quòd, quę habent, omnia à calore, à quo effecta ſunt, habent.

Ignem etiam, qui motu & contritione fit, à Sole fieri. Cap. 31.

QVIN & ignis, qui motu, & durorum corporum attritu fit, & ipſe à ſimili fieri videtur: quoniam enim (vt expoſitum eſt) à propria caloris ſubſtantia emanat motus, & propria caloris operatio, qua & ſeruatur, & oblectatur calor, & ſine qua nullo eſſe poteſt pacto: quod apertiſsimè inde intelligere licet, quòd factus ignis ſtatim mouetur, & dum exiſtit ignis, moueri haud vnquam ceſſat, & moueri prohibitus nullo extinguitur ſpatij momento: propterea ſentiet quòd à frigore emanant, & propria frigoris immobilitas calori adire minimè poteſt; ſed vbicunque ſit, frigus itidem ſibi ſuæ neceſſe eſt, cui inhæret, penituſque infixa eſt. & à quo veluti ſui [illegible] [illegible] Terra indige ne-

F 4 ceſſe

eſt [illegible]

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

[illegible] & omnes animalibus [illegible] commodas [illegible] ceret ſedes: tantiſper in ſingulis immoratus, directuſque, vel directo proximus factus, qualis valenter agere videtur, quò ad ſuperet quidem illas, inuertatque, at non penitùs perdat tamen, & diuturna atq; aſsidua foueat luce, quibus directus fieri nō poteſt. Neque igitur ſibiipſi copulatum, vnitumque, & vnum omninò eſſe oportuit Cœlum: ſed veluti in plures diuiſum, diſtinctumque orbes, & non eadem omnes velocitate, nec ſuper iiſdem moueri polis. Nam ſi vnum ſit Cœlum, & ſtellas ſecum omnes, & ipſum etiā deferat Solem; vel ſi proprij horum orbes proprio quidem motu, at vel velocitate eadem, vel per eadem ſupremo ferantur Cœlo, retrò etiam & in contraria actus Sol eadem perpetuò ratione, eodemq; Terris omnibus immineat modo, & viribus perpetuò iiſdē in omnes agat: medias igitur, quibus directus imminet, illiſque proximas exurat tandem perdatq; extremas, quas nihil omninò, aut valdè obliquus videt, nec foueat quicquā vnquàm, nec vnquā omninò colluſtret. Hæc ne eueniant, non circumuoluēdus modò, ſed huc illuc agendus fuit Sol, ſtellæq; proxima omnes: at hoc ve dias, proprij ſingulis dandi fuere orbes, iiſq; orbibus motus, quibus, quod fieri oportet, & fieri apparet, & adducatur Sol, & abducatur.

Sentiendi facultatem naturæ agentibus vtrique traditam eſſe, & in ea ſola Cœlo Terram conuenire; at [illegible] omnino eam [illegible] eſſe. Cap. 34.

QVæcunque quidem Cœlo inſunt ſummèque viſum eſt, omnia ab iis, quæ Terra habet, diſsident, & diſsidere omninò oportet; quippe quæ à ſummè diſsidentibus conſtituta ſunt naturis: At ſi quid igitur naturæ ipſæ commune habent, in eo, alia itidem ab illis conſtituta conueniant inter ſe, congruereque oportet: At ſi ſeruandæ ſunt naturæ, non ſummum modò illis conſeruationis appetitum, ſummumque propriæ deſtructionis odium indi oportuit, ſed cognata inſuper, ſimiliaque, & contraria, diſsimiliaque dignoſcendi vim: ſtultè enim conſeruari appetant, & corrumpi [illegible], niſi à quibus ſeruentur, & à quibus obledantur dignoſcant, & fugiendi hæc, & ſectandi illa ſtudio teneantur: & omnia hæc agentibus naturis tributa videntur: neque enim qui illas condidit, ſeruari illas negligat, & veluti iners artifex non ea omnia largitus ſit, quibus

vi ſer-

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

tu ſpiritum (ut ſuo amplius expoſitum eſt loco) quæ odoratu perci- piŭt, quæ videlicet ad ipſum deferuntur ſpiritum, multò percipit exquiſitiùs : nam quæ cute, neruiſque, aut alia re intermedia ſen- tit, minùs ſentit interdum ; quòd ſenſilium actio craſſiora illa, du- rioraque ægriùs permeat, minùs itaque illis incidentem afficit ſpiritum. At ſiue quòd in tenuiore exiſtens ſubiecto, facilius pa- tiatur, ſiue ipſe per ſe id habeat calor, vt qui & bonum ſectari, & malum aufugere promptius queat, & qui ſeruandus etiam ſit ma- gis, calidior certè ſpiritus ſentire videtur magis. Nec nobis mo- dò, ſed multò etiam Galeno priùs. Furentes (inquit) atque iracun- dos caloris facit abundantia : ſtupidos verò, graues & pigros tem- peraturæ frigiditas. At, ſiue calori magis, ſiue ex æquo naturæ vtri- que datus iſt ſenſus, vtrique verò datus videtur, & dari vtrique oportuit.

Non propterea non cuilibet omnibus datum eſſe ſenſum, quòd ſenſoria data non ſint : & neque in ſentiendo organa ſenſoria eſſe, ſed meatus, aditus, quibus ſenſilium actiones ad ſen- tientem ſpiritum deferuntur.

Cap. 35.

NEC verò quòd organa, quibus ſentire animalia videntur cæterum reliquorum nulli data ſunt, ſo- la propterea animalia ſentiendi facultate prædi- ta videantur ; entia verò reliqua eius expertia eſ- ſe omninò : neque enim, quod organorum eſt munus, operandi, ſentiendique facultatē, aut etiam facilitatem ſentienti animæ ſenſoria præ- bere videntur ; at id modò præſtare, ſenſilium videlicet actionem admittere, vel non valentes repellere, non igitur organa eſſe, ſine quibus aut nihil omninò, aut ægriùs ſentiat ; ſed viæ omninò, atque aditus (vt ſuo amplius expoſitum eſt loco) quibus externarū re- rum actio, & res ipſæ ad incidentem, & verè ſentientem deferā- tur ſpiritum : quoniam enim qui in animali ſit ſenſus, non vniuer- ſi eſt corporis, ſed nerueo modò generis ; quin neque huius om- nis, ſed ſpiritus, qui (vt ſuo amplius expoſitum eſt loco) illi inexi- ſtit : neruis itaque vel inciſis, vel ita obſtructis, vt ſpiritum recipere ne nequeat, partis, in quā ij feruntur, paſſiones quarum nihil omni- nò animal ſentit, vt ſenſus animali ſiat, ad ſpiritum ipſum ſenſilis actio perueniat, & in ipſum agat ſpiritū neceſſe eſt : ibi omni- nò ſen-

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l’ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

ſtentque, atque immutant. Neque enim quod inalteratur, immutaturque, ab immutante quid recipiat, agentisque, quod eius proprium non ſit, nobilius profectum, præſtantiusque. quæ igitur & prima habent corpora, & ipſis conſtituta, compoſitaque, quæ tali conſtituantur modo, vel caloris videri debent, vel frigoris propria. & nihilò perſpicuitatis, quàm nobis, minùs: ut enim caloris expers, & caloris incapax ſit Cœlum, calore certè ſubſi [illegible], aliud nihil; & non à propria [illegible] ſubſtantia, qualis alterius forte rationis, & elementari præſtantior videri poſſet, diuiniorque; ſed in aere ſublunari à Cœli motu agitato, contritoque factum: qui in elementis, & ex accidente factus, elementari etiam ignobilior, ab alterius certè rationis videri poteſt. neceſſariò itaque principio utrique, & utrique primo corpori, vel alteri ſaltem, [illegible] miſta habent, compoſitaque [illegible] omnia.

Aeterna eſſe utraque agentia principia, & utraque prima corpora, nec deficere [illegible] contraria [illegible]. Cap. XV.

Eterna ſunt autem utraque agentia principia, atque utraque primum corpora, nec alterum corrumpi videntur ab altero, licet etiam contraria, oppoſitaque. Calor quidem, & ab ipſo conſtitutum Cœlum, quod longè maximum, longèque robuſtiſſimum, longiſſimè à minima, & debiliore abeſt Terra. Et terra ipſa nec à reliquis diuinis corporibus, neque ab ipſo tota corrumpitur Sole, quia longè, ut dictum eſt, remotiſſimus, perennique, & velociſſimo, ſemperque vario delatus motu, nec vehementer, nec diù in eaſdem agit Terræ partes: ſupremas itaque tantùm ipſius ſuperficies calefacit, immutatiue à Sole videntur, atque tamen & ipſa perpetuò apparent [illegible], vario [illegible] modo, quibus à Sole ſpoliata eſt partibus quàm profundiores nihilominus calefieri videntur [illegible], ſed perpetuò gelida eſſe, atque non animalis modo, ſed ipſum etiam extinguant ignem. Nec verò calor, qui ſub terræ ſuperficie per hyemem ſentitur, ab aſſiduo ſibi inditus Sole, vel qui in quibuſdam profundioribus etiam partibus perpetuò inſiſtere videri poteſt, ad Terræ uſque centrum penetrare, vel multo profundiores ſubire partes videntur: qui longè longiſſimum planè quid deſcendere à propoſito, & propria Terra frigore non [illegible]

G calor

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

ſubiectamq; ſe in primis ad rerum generationem, longeq; ab illius natura à privatione, & à formis in potentia diverſam indicanti; quæ forma contrariam [illegible], [illegible] & repugnātem deturbavit, neque quàm vel potentia, vel alio quovis pacto ibi eſſe ſinet: Calor namque, qui terræ frigus vigens in illa, adhuc [illegible] deturbavit, [illegible], neque quàm in materia, quam penitùs occupavit, & in qua viget ipſe, [illegible] potentia, vel alio ibi modo ullo eſſe valet, vel ullo [illegible] pacto, quod [illegible] non repugnare, nec ſeſe occultare, nullus videlicet [illegible] ſubire poſſit, in quibus à calore penitùs omnia permeante, occupantiq; nō deprehendatur, & deprehenſum non exitio detur. at et hoc non poſſit forma [illegible] nunquam certè ipſa à [illegible], omnique [illegible] Non igitur materiam modò (ut Peripateticis placet) inexiſtentibus formis, & in ea delitescentibus [illegible] ſimiles conſtituant, & aptam illis faciunt, propriamq; ſe, quo factu elucere illæ, & in opus exeunt: ſed verò illas generant, prævalitentes nihil, dum ſeipſas amplificant, multiplicantq; & proxima propria afficiunt natura, quod agentium naturarum proprium eſſe opus. [illegible] potentia quævis neceſſariò ad actum ducida Ariſtoteli videri debet, ſed ea tantùm, quæ entium ſingulorum propria exiſtit, & qua inter proprium naturam operari poſſit: hæc non ad actum modò ducant, ſed actui inhæreat ſemper, ſemperq; actui inſita ſit operari, & enim omninò actui: quæ enim [illegible] ſingulis inexiſtunt, & ſingulorum propria nullo externo ad proprium indiget opus: at non qua pati ab alijs poſſunt entia, neque quàm vel eorū, quę agunt, vel eorū quę corrumpentur propria, & neque quā libera, abſolutaq;: ſed utrorumque illorū [illegible], & vehementi ſub conditione, ſcilicet agenti coeat patiens, debilius videlicet robuſtiori: neque enim entia hæc neceſſitas cogit [illegible] & agere hoc, illud pati. In quæ igitur quavis occaſione contrarium, robuſtiuſque agere non poteſt, æterna apparent illis, & corrumpuntur nunquam.

Rationes, ſignaq;, quibus Ariſtoteles [illegible] Calor [illegible], & diverſi [illegible] omninò à ſubſtantia [illegible] Cap. 38.

[illegible]uoniam [illegible] caloris expers, & caloris incapax Cœlum eſſe Ariſtoteles contendit, & [illegible] calorem, frigusque neque quàm ſubſtantias, ſed accidentia eſſe; & propterea nec ſimplicium corporum for-

G 2 mas

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

quod eſt ſecundũ naturã: ubi etiam quia quieſcunt; nam aut vi, aut naturę quieſcant neceſſe eſt; vi autem ibi manent, quò & feruntur vi; & ſecundum naturam ibidem ibi manent, quò & ſecundũ naturam feruntur. Cùm igitur aliquid in medio manere videatur: ſi ſecundum naturam, patet & lationem, qua huc fertur, ſecundũ naturam ipſi competere: ſi ſcilicet ſecundum naturam eſt quies, ſecundum naturam ea latio erit, qua ad hunc itur locum. Tũ præ-
terea quòd & Terra, & ignis quò propinquiora ſunt locis ſuis, illa 1. T. 88.
quidem medio, ignis verò ſuperiori Cœleſti feruntur: natura igitur, non vi aliqua moventur; quę enim vi moventur, ubi longius ab eo, quod vim intulit, diſtant, tardiùs ſane feruntur: atque unde
vi pulſa ſunt, illuc redeunt non vi, ſed ſemper natura feruntur. [illegible] 1. T. 89.
& tardius maior ignis ſurſum moveretur, & deorſum maior Ter- 2. T. 54.
ra, [illegible] vi ita moverentur, nunc autem contrarium fit: maior enim ignis, & maior Terra celerius proprium locum petit, quòd natura ignis ſurſum, & terra deorſum natura moveatur. Quoniam igitur ſublunaria [illegible] natura moveri, & diverſo à Cœleſti moveri videntur motu, propterea diverſe à ſublunaribus ſubſtan-
tię videtur Cœlum. Tum præterea quòd ſi igneum eſſet Cœlum, 1. Meteor.
tamdiu tanta mole ſuperans [illegible] actione ignis cætera cor- T. 8.
rupiſſet omnia, omnemque occupaſſet materiam. Propterea videlicet nihil à mutua actione obleſi prima corpora & illæſa videntur, ſed qualia ſunt perpetuò ſervari, quòd non alia ſe excedunt ratione, at qua in ſingula inventi videntur: tam ſcilicet ad aerem videtur aqua rationem habere: quam aquę portio ad aerem ex ipſa factum habet. Aequales ſiquidem agentes naturas, æqualibuſque præditas viribus primis ineſſe corporibus, quòd æqualem materiam ſortita ſint: quoniam enim (ut diximus) non vi ſola, & vi dominio, in materię ineſſe natura agens, ſed penitus illi inhæret, penituſque infuſa eſt, & unum illi omninò fit, & veluti ad materię ſuſcipientis quantitatem naturæ agentis quantitas inditur: ſi primorum corporum quodvis materię quantitate reliqua excedat, & quę ibidem illi ineſt natura agens reliquas magnitudine, propterea que & virium robore excedat, atque exuperet, & communem ex omnibus deturbet, interimatque: occupet itaque ipſa omnia, & omnia unum ſiant. Hoc ne eveniat prima corpora omnia ſi non mole, & ſpatio, at materię quantitate æqualia eſſe oportere, ut æquales omnibus inſint naturæ agentes, & nulla reliquas excedens, reliquas deturbet, interimatque, ſed æqualibus præditæ viribus, perpetuò ubi ſervetur, & propria

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

at ſubſtantia unum propria videatur operatio: nihil igitur aequè, forte & aliud nihil, at propria tantum operatio rei uniuſ ſubſtantiam indicet. Operatio porrò ea propria videri poteſt, quam entium univerſitates in proprio loco, propriaque exiſtentes natura, & quam perpetuò, atque inceſſanter operantur: & qua oblectantur, ſervanturque: non omninò propria, quam vel entium partes à propria abſtractae univerſitate, vel univerſitates etiam ipſae, at à proprio loco, propriaque operentur dimota natura: quam nimirum propterea fortè operentur, quò ad propriam univerſitatem, propriumque locum, & ad propriam ferantur naturam: eoque amplius, ſi ad proprium delata locum, & propriae reſtituta naturae nõ illam amplius, at ab illa operentur diverſam; quae nulla edita neceſſitate iuxta propriam edita videatur naturam, aliena omninò ſit, contrariaque; qua corrumpi videntur entia. Rectè igitur diverſa à ſublunarium Caeli ſubſtantia Ariſtoteli poſita ſit, ſi Caeli motus, Caeli nimirum operatio à ſublunarium operatione diverſa appareat: at in iiſdem itidem univerſis, nihilque paſſis, ut in Caelo factum eſt, non in partibus à propria univerſitate abſtractis conſpecta: neque enim ſi eadem & glebae, & Terrae univerſae vis, & operatio, idem glebae eiuſdẽ proprio in loco, & in propria univerſitate, & alieno in loco, & inter contraria exiſtentis entis appetitus, vel neceſſitas; iuxta quae vel contra proprium ingenium manifeſtè operari interdum videntur entia. At ſublunarium Terra immobilis, atque immota ſemper, & ſervari immobilitate, corrũpique à motu apparet: ſublunaris verò aer ſummè mobilis, & perpetuò eodem cum caelo circumvolui motu. Terra igitur penitùs Caelo contraria ipſi in primis Ariſtoteli videri debet, quàm ſimillimus ſublunaris aer; Terrae contiguus haud penitùs diſſimilis per placido quidem, at aſſiduo tamen agitari viſus motu, & corrumpi incluſus, motuque prohibitus: & mare ipſum, aquae omnes aſſiduo moveri & ipſae, & ipſae itidem ſervari motu conſpectae, & corrumpi immobiles factae.

Motus inter ſe minimè diverſi, ſed eadem omnibus operatione eſſe unum, & omni mobili uni aequè convenire: & cur Caelum circulari ſolo moveatur. Cap. 40.

Nec verò

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

ſurda omnes, & quarum quadam præſentium poſitionum adeò tenacem oſtendant Ariſtotelem, vt illas modò ne deſerat, vel quas alibi ipſe poſuit, vel ſenſum etiam ipſum dimittere nihil vereri videatur. Quoniam videlicet Terra Ariſtoteli nunquàm moueri, ſed perpetua immobilitate gaudere conſpecta eſt, & immobilem eam oportere eſſe rationes multæ declarant: & frigori, à quo ipſi imprimis conſtitui videtur Terra, immobilitas tributa eſt: & alibi natura quietis, immobilitatiſque, æquè ac motus principium viſa eſt. nequaquàm & terra ipſa, & corpora naturalia omnia mobilia poni debuere, quòd natura motus ſolùm ibi principium poſita eſt. Non ſcilicet præſentis gratia poſitionis, & ſenſus, & propriorum etiam decretorum oblivisci oportebat: ſed in ijs, quæ ſenſum, naturamque ſequuto ſemel poſita fuerant, perpetuò ſtandum. & natura perpetuò ſectanda, propriæ poſitiones [redacted] accommodandæ. Terra itaque, & quæ nihil à ſeipſis moueri, & quæ commota corrumpi videntur, immobilia omninò ſtatuenda. & naturæ nihil immobilitas minùs, quàm motus aſsignandus, [redacted] quòd terræ partes moueri videntur. Terra ipſa vniuerſa. nec ipſa etiam partes natura moueri videri debent: quid enim prohibet quod propria natura immobile eſt, ab alio id impelli, & ab alio moueri? Niſi corporis naturalis nullius propriam eſſe immobilitatem Ariſtoteles declaret, quod naturæ, & ſenſui non repugnare, & ſibi etiam ipſi non diſſuadere nunquàm faciat [redacted] nequaquàm quod vi moueri poteſt, natura etiam moueri declaret: vel motum eum proprium eoti eſſe, naturalemque, cùm contrario vi, & præter naturam moueri viſum eſt: at id modò, quod videlicet vi mouetur ab aliquo moueri tandem, quod natura mouetur; & motus ſingulos; ſi quidem non omnes ſubſtantiæ conſtituat mobiles proprij ſunt, naturaleſque, corporis alicuius proprios eſſe: [redacted] quæ in proprio loco natura quieſcere, & immobilia eſſe videntur, ſponte etiam ſua ad illum deferri viſa, proprio, & naturali motu deferri videri debent: neque enim & immobilitas & motus naturæ vni conuenire; ſed quæ natura immobilia ſunt, motus omnis penitùs experti ſint neceſſe eſt: quæ contrà natura mouentur, perpetuò moueantur oportet. & moueri nunquàm ceſſent; idque Ariſtoteli imprimis videri debent qui vnius ſubſtantiæ vnicam oportere eſſe operationem enunciat, & vnius corporis motū vnicum proprium modò eſſe ſummè contendat, longè abſurdum ſit minus, & minus etiam impoſsibile corpori vni duos largiri motus, quod ſummè abhorrere videtur Ariſtoteles: quid duos? motus

H 2 tus

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

motus omninò quidam eſſe. Terræ itaque partes nequaquam ſpō-te ſua, propriòque deorſum moueri ingenio, ſed decidere magis, & pati quodam modo ſuſtinere ſeſe impotentes: idque non à frigore ferè magis, quàm à craſsitie, à materia nimirùm copia habere videantur, ut manifeſtè inde intelligere id licet, quòd quæ è materia conſtant magis in ſeipſam conſpiſſata, vel mole minora, vel calidiora etiam ſi ſint, maiore delabuntur velocitate: motus videlicet cuiuſuis, & cuiuſuis materia expers operationis, nec ipſa ſeſe in ſublimi ſuſtinere, nec vbi multa in vnum acta eſt, à magno ibi calore retineri poteſt; ſed perpetuò decidit omninò vndique, niſi à firmo quopiam, ſtabilique ſuſtineatur, & veluti contineatur. Atque aqua igitur, nec Terræ etiam partes ad Terram delatæ, niſi à plana ea, aut etiam concaua detineantur, deorſum ceſſant vnquam, ſed perpetuò delabuntur, eoque maiore vſquequaque impetu, quò per Terram magis decliuem, quæ nimirùm minùs earum delapſum impediat, ferantur. Et ignis ipſe, & ipſa etiam flammæ in craſſiuſculis accenſæ rebus deorſum delabuntur omnes: non quidem à frigore, quod nullum omninò illis ineſſe videri poteſt, ſed à craſſitie, cui adhærent, & in qua accenſæ ſunt, detractæ: veluti igitur delabentes illas nullus moueri, operari dixerit nullus, quæ nimirùm à materiæ dubio procul copia, ac pondere deorſum contra proprium flammarum ingenium detractæ ſint, ſed decidere magis, & pati: ſic Terræ partium deſcenſus nō motus atque operatio, ſed caſus, delapſuſq; videri debet. Terra ipſa vniuerſa vndique in ſublimi ſuſtinetur: neque enim quò cadat habet, & vniuerſa in ſeipſa firmari, & à ſeipſa detineri videtur, & ſi ullam in partem declinet, ad contrariam, quod ſummè auerſatur, exhorretque, declinet.

Terræ partium deſcenſum non propterea naturalem videri debere, quòd quò illæ maiores ſint, eò velocius delabantur: nec quòd non uniformi motu, ſed eò magis aſſiduè concitato, quò Terræ propinquiores ſunt: & cur id eueniat. Cap. 45.

ET ſiue delabantur Terræ partes, decidantve, ſeu ſponte ſua ad propriam ferantur vniuerſitatem, quò maiores ſunt, eò etiam velociùs; ſi ſiquidem propterea decidunt, quòd à materiæ copia, detrahuntur; neceſſariò quò copioſior illa facta ſit, quò

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it

ficit, quòd ſimili, cognataeque Terrae proximior factus, propria natura, & propria etiam grauitati, quibus ab alieno loco, & à contrarijs veluti exutus fuerat, reſtituitur. Abſurda ſanè ratio, & quae modis multis refelli poſsit: Primum enim ne ipſi quidem, qui illā afferunt, Peripatetici ſibi ipſis (vt opinor) perſuaderent, lapidem in ſublime proiectum, & nullo ibi temporis immoratum momento à longè languidiſsimo aere propria natura, propriaque etiam grauitate, & leuiorem omninò fieri: tùm nullo iiſdem temporis momēto à cognata Terra grauitatem illi indi: leuitas enim, grauitaſque ne Ariſtoteli quidem agendi vi, & ſeipſas conſtituendi facultate preditae videntur: ſed illa quidem caloris, haec verò frigoris opus eſſe. Quoniam igitur paulò ſuperior aer non modò nihil inferiore calidior ~~videri poterit~~, ſed vere frigidior exiſtit, vt ad quem radius ſtrata ſua, & languida, & minus vnita aſcendit, nequaquam in eo leuior fieri lapis videri poteſt. At, vt calidior ſit ſuperior aer, & leuitas agendi vi praedita; non certè adeò nullo temporis momento lapidem tenuitate vlla, aut vlla donent leuitate; nec leuior factus nullo iiſdē temporis momento grauior à cognata Terra fiat. quin ſi ea etiam omnia ſiant, non vera ſit ratio tamen: non ſcilicet Terra proximior factus lapis propterea motum concitat, quòd quae procul à Terra actu deſcendendi vires imminutae fuerant, è propinqua Terra in integrum reſtituuntur. id enim ſi ſit, vbi exiguū quid attollitur lapis, nihil itaque leuior ſit, ſpatium, quo à Terra abeſt, nihilò pigrius, ſortè etiam & velocius conficiat, quàm ſi è ſublimiore decidat, ſecus omninò, atq; euenire videtur: quò enim à Terra minore ſublatus eſt ſpatio, eò languidiore id delabitur motu: & eò idem vehementiore, quò ex editiore deſcendat loco: vt manifeſtè deſcendendi vires non à Terrae vicinitate, nec à re omninò alia vlla, at à deſcenſus diuturnitate augeri videantur. Eadem penè modo eorum itidem ratio reijci poteſt, qui ob id Terrae proximiorem factum, velocius delabi putant; quòd minor ſubeſt aer, lapidem & qui ~~itaque~~ facilius ſcindi poſsit: ſiquidem idem extremo in ſpacio lapidi ſubeſt, & idem omninò ſcindendus eſt aer, & ex humili, & à ſummè edito loco cadenti; & multò huic (vt videtur) ſtulti ineptior: quoniam enim lapidis, magni praeſertim, delapſus aeris ceſsionem, & quaſi fugam praeuenit, atque anteuertit, in anguſtius agatur ſuppoſitus aer, atque in ſeipſum conſpiſſetur oportet: qui itaque diutiùs magis repugnet, motum omninò deſcendentis lapidis impediat quid, retardetque. At ex editiore is delabens extremū, & Terrae contiguum ſpatium celeritate longè maxima,

Pubblicazionw a stampa disponibile presso l'ASEmit - Cosenza
info@stampaetica.it